

Estels de mentida

FRANCESC FOGUET

TEATRE

Carles Alberola, *Mandíbula afilada*. Introducció de Josep Antoni Martínez. Bromera. Alzira, 2001.

Carles Alberola (Alzira, 1964) és un dels creadors escènics valencians que, en una dècada rodona, ha aconseguit projectar-se en el conjunt de l'escena catalana i terres enllà. L'any 1997, una mena d'*Operació Alberola* en el marc del Sitges Teatre Internacional suposà una inflexió important en la seva trajectòria i confirmà la bona rebuda de públic i de crítica de la seva proposta. *Curriculum*, *Estimada Anuchka*, *Per què moren els pares?* i *Mandíbula afilada*, presentades al certamen sitgetà, pertanyen al cicle inspirat en l'escriptor Enric Balaguer i culminen la creació d'una dramaturgia còmica d'una notable originalitat que treballa amb la màxima economia de mitjans. *Mandíbula afilada*, que clou el quartet, se sosté en dos personatges d'un gran poder de seducció situats, com en altres creacions seves, en l'interstici entre el deliri i la realitat.

La comèdia es divideix en dues parts que conformen dues llunes d'un mateix mirall: la projecció del desig i la constatació de la realitat. Aquesta doble visió determina la construcció dels personatges i la definició de l'espai i el

temps en què es mouen. En la primera part, la imaginació desbordada del jove pintor Joan, somiatruites empedreït i romancer de llengua afilada, difumina amb un tel de bohèmia somiadora l'encontre amb Laura, una amiga amb qui va compartir una relació afectiva anys enrere. En canvi, en la segona part, el retrobament entre tots dos s'observa a la llum d'una realitat que no admet cap desfiguració provocada pel somieig. En l'endemig, una transició gairebé imperceptible, però impactant, separa radicalment el món de mentida del de veritat. Com a metàfora d'aquesta doble perspectiva, una vista panoràmica d'un cel estelat presideix l'àtic on té lloc l'acció.

MEMÒRIA DEL PASSAT

La visió idíl·lica de la Laura del començament estrafà una creació mental de Joan que *imagina* la possibilitat que l'amor de joventut vingui a salvar-lo quan està a punt de fer 30 anys. La memòria del passat, idealitzada en el present, és l'únic que pot fer reviscolar la relació acabada entre Laura i Joan. Aquest retorn al passat tan sols és possible en un marc de cartró-pedra, on res no és el que sembla, encara que els personatges no s'estiguin de confrontar-lo amb una realitat decebedora. Així, quan fan balanç dels companys de generació, el contrast entre allò que volien ser i el que són *de grans* revela el desencant d'unes vides instal-

El dramaturg Carles Alberola, autor de 'Mandíbula afilada'

lades en la rutina. Joan és l'únic que, en aparença, s'hi ha resistit perquè, tot i el que digui, encara creu en les possibilitats del futur.

L'altra lluna del mirall ofereix, contràriament, una realitat no adulterada per la

imaginació de Joan, que s'ha creat un "cel estelat" de mentida. Amb tot, filant més prim en la inversió paròdica, els dos protagonistes intercanvien els papers: si abans era Laura qui s'entestava a idealitzar més del compte, ara és Joan qui

s'esforça a recuperar els bocins del somni. En el món real, molt més expeditiu, la seva actitud és condicionada per les expectatives meravelloses que s'ha empecat de l'encontre i que generen equívocs i malentesos hilarants. La pragmàtica Laura desinfla les fantasies puerils de l'heroi i li fa veure que el somni s'ha acabat i que l'estratègia de Peter Pan ja no val. L'encontre entre la parella mostra com la seva relació era molt diferent d'allò que s'imaginava Joan quan desvirtuava la memòria o fantasiava un perfil de seductor implacable. Però, al marge que aquest sigui el seductor seduït, el retrobament també evidencia com cadascú tria, per salvar-se, el seu propi autoengany. I és que el trànsit a la maduresa reporta pèrdues irreparables.

La comèdia d'Alberola es recrea –a frec de l'excés– en l'enfilall d'estirabots humorístics per atreure la complicitat de l'espectador. El joc constant amb el llenguatge, la gradació de les pauses, la coreografia de les rèpliques, la dosificació dels motius, la paròdia de models de comportament, les picades d'ullet a l'actualitat s'ajusten calculadament a l'efecte esperat: la rialla. És una dramaturgia que treballa a fons l'empatia simpàtica de l'espectador i daura el desencant amb immenses dosis d'ironia subtil i de comicitat desbordant. Alberola domina l'estructura dramàtica i sap treure partit de la naturalitat guanyada per l'ofici. Els seus personatges antiheroics, insegurs, quotidians s'ubiquen amb encert en unes coordenades contemporànies que sedueixen el públic d'avui. Confiem que, lluny d'escorçar-se en la reincidència o l'edulcoració, el creador d'Alzira explori a fons l'agredolç que batega a *Mandíbula afilada*.

Més enllà de l'homenatge

MELCION MATEU

POESIA

Jordi Ibàñez, *Nou homenatges i altres problemes*. Presentació de l'autor. Quaderns Crema. Barcelona, 2001.

Sens dubte, les edicions de poesia de Quaderns Crema han estat un poc intermitents, però aquesta circumstància ha contribuït a fer que, almenys aquesta, no sigui una col·lecció irregular pel que fa a la qualitat. Coherent amb el seu projecte editorial, Jaume Vallcorba sembla resignat a publicar aquells lli-

bres de poesia que considera estrictament necessaris, i no és difícil de trobar entre ells unes afinitats estètiques comunes però variades –tan variades com ho permet allò que Gabriel Ferrater anomenava "la forma realista"–. Enguany, l'editorial Quaderns Crema ha estat generosa amb la poesia, amb edicions i reedicions d'autors ja establerts, com ara Francesc Parcerisas i Narcís Comadira, i per aquesta raó caldria parar una atenció especial als poetes que hi publiquen per primera vegada. *Nou homenatges i altres problemes*, el primer poemari que ens presenta Jordi Ibàñez (Barcelona, 1962), és formal i realista, i no

es fa difícil de trobar-hi raons que justifiquin la seva condició de necessari.

Ibàñez s'havia donat a conèixer amb algunes publicacions d'àmbit acadèmic i amb un assaig aparegut en castellà a Destino, *Después de la decapitación del arte*. El seu assaig és una apologia curiosament apassionada i radical del director de cinema i de teatre contemporani alemany Hans Jürgen Syberberg. Potser el mateix mecanisme intel·lectual que portava Ibàñez a emmigrar-se en la figura de Syberberg per elaborar les seves pròpies teories l'ha animat ara a cercar en els destinataris dels *Nou homenatges* un pretext per parlar una mica de si mateix. Els *homenatges* d'Ibàñez són, segons l'autor, "un intent d'inventariar un paisatge literari tan propi com ho poden ser una infantesa o una adolescència". Per les seves pàgines hi desfilen alguns dels literats que van marcar la vida cultural del país al llarg del segle XX i les empremtes dels quals no ens són gens aliens en el XXI: Joan Vinyoli, Carles

Riba, Néstor Luján, Josep Pla, Gaziel, Sagarra i Carner, entre d'altres que s'hi esmenten més o menys de passada. Els *homenatges* d'Ibàñez no responen a un mer estímulo mimètic, sinó a un intent –plenament reeixit– de practicar amb veu pròpia aquell particular subgènere poètic en el qual es fusionen l'autobiografia i la referència cultural.

VEU DÚCTIL I PRECISA

La veu d'Ibàñez és personal ("Sóc jo qui ha escrit aquests poemes", ens recorda en el pròleg), extremadament dúctil i precisa. El to pot ser matisadament sobri o obertament irònic; la dicció, volgutament llibresca o directa i col·loquial. Ibàñez passa de l'anècdota viscuda a l'anècdota llegida sense que sigui fàcil separar l'una de l'altra: a l'hora de reflexionar, el poeta es deixa dur sovint pels mecanismes de l'associació lliure. Des del punt de vista mètric, en aquests poemes hi predomina una versificació *se-millure* (amb versos de diferents mides i ritme bàsicament binari), que de vegades s'enca-

beix en motlles estròfics tradicionals, amb un ús ocasional de la rima; hi ha, fins i tot, un parell de sonets, en els quals la veu de l'autor també es fa plenament reconeixible. Ibàñez s'hi mostra, doncs, com un poeta capaç de combinar amb eficiència la varietat i el rigor.

Els poemes de la segona part del llibre, els *altres problemes*, són anteriors en la redacció –l'autor ens informa que n'ha aprofitat alguns d'un vell llibre inèdit– i conformen un bloc menys unitari. Fan, malgrat això, una companyia digníssima als *homenatges*, tot i que potser els més destacables són precisament els més novells, com *Les línies coincidents*, que clou el llibre amb aquests versos: "I de dia ens trobem a la deriva d'unes mans a unes altres / o bracejant en l'infinit convertits en nenúfars / o en un temps (per exemple) que fa d'enllaç / entre el que és i el que serà talment un arc / de terra que ens acull i que ens impulsa novament a un trànsit / que és en tensió sempre el mateix fins que fa blanc".